

ÁLT/210-1/2025

Döntéshozatal:
Egyszerű többség

TÁJÉKOZTATÓ

- a Vármegyei Közgyűléshez –

a Nyírségi Vízpótlási Program előrehaladásáról, az előző évi források felhasználásáról és a program folytatásáról

TÁJÉKOZTATÓ

**a Nyírségi Vízpótlási Program
előrehaladásáról, az előző évi
források felhasználásáról és a
program folytatásáról**

Kató Sándor
igazgató

FELSŐ-TISZA-VIDÉKI
VÍZÜGYI IGAZGATÓSÁG
NYÍREGYHÁZA

Tartalom

1. Bevezetés.....	1
2. Előzmények: vízhiány a Nyírségben	1
3. A Nyírség vízpótlására született tervek/elképzelések rövid tartalmi összefoglalója	2
4. A tervezett fejlesztések előkészítettsége és jelenlegi helyzete.....	5
5. Összegzés.....	6

1. Bevezetés

Az elmúlt években tapasztalt szélsőséges meteorológiai és hidrológiai események összhangban vannak a klímaváltozás kapcsán készített előrejelzésekkel. Ezek szerint fel kell készülnünk a szárazodásra, illetve az elhúzódó és egyre gyakoribbá váló vízhiányra. Az aszályra eddig is érzékeny Nyírségben az éghajlatváltozás megnehezíti a mezőgazdasági termelést, továbbá károkat okozhat a természeti környezetben.

A vízháztartás javítása érdekében már a '90-es évektől készültek szakmai tanulmányok, tervek, mely elképzelések a közelmúltban továbbtervezésre kerültek.

Jelen dokumentum célja a Nyírség vízpótlásával kapcsolatos elképzelések rövid összefoglalása, valamint az elképzelt beruházás előkészítésének előrehaladásáról tájékoztatás adása.

2. Előzmények: vízhiány a Nyírségben

A Nyírség a magyarországi Tisza-völgy egyik olyan hátsági, síkvidéki környezetéből mintegy 20-70 méterrel kiemelkedő területe, mely felszíni és felszín alatti hidrológiai adottságai miatt fokozottan kitett az egyre markánsabban jelentkező klímaváltozási jelenségeknek, aszályérzékenység szempontjából hazánk egyik legveszélyeztetettebb területe.

A Nyírség – a vízfolyások irányultsága alapján –3 fő részre osztható az északi irányba a Lónyay-főcsatorna felé lejtő Észak-Nyírségre, a keleti irányba a Kraszna felé lejtő Kelet-Nyírségre, és a déli irányba lejtő Dél-Nyírségre.

A területen az 1990-es évek elejétől **egy kiszáradási folyamat indult el. A talajvízszintek süllyednek**, ami miatt az azt addig megcsapoló felszíni **vízfolyások kisvízi vízhozamai csökkennek**, gyakran teljesen kiszáradnak. A felszíni vízrendszer emiatt egyre kevésbé tudja biztosítani a vízigények kielégítését, az 1960-70-es években megépült víztározók gyakran vízutánpótlás nélkül maradnak.

Ezen okok miatt a mezőgazdasági vízigényeket részben engedélyezett, és sok esetben engedély nélkül létesített kutakból, felszín alatti vizekből próbálják kielégíteni. Ez további talajvízszint süllyedésekhez vezetett és megindult a vele szoros kapcsolatban lévő rétegvizek nyomásszintjének csökkenése is. A talajvízszintek csökkenése elindította a térség természeti értékeinek degradációját, a rétegvízszint csökkenés pedig hosszabb távon az ivóvíz szolgáltatást is veszélyeztetheti.

A felsorolt kedvezőtlen jelenségek felismerése nem újkeletű. „A vízgyűjtő gazdálkodás fejlesztése a Lónyay-főcsatorna vízgyűjtőjén” című, 1998-ban készült tanulmány már akkor felhívta a figyelmet a talajvízszintek csökkenésére és korlátozni javasolta a mezőgazdasági célú felszín alatti vízkivételeket, továbbá ajánlást fogalmazott meg a vízhiány mérséklésére. Előírta további víztározók létesítését, valamint térségi vízáteremtéssel a felszíni vízkészletek növelését. Emellett a 2005-ben „A vízháztartás javításának lehetőségei a Nyírségben” című tanulmányban a Nyírség „kiszáradásának” megelőzésére javaslatot tettek arra, hogy a visszatartott vízzel „növeljük a talajban tározható vízkészleteket, a talajvíz és a rétegvíz utánpótlását, öntözési vízkészleteket biztosítsunk az állandó tározókban, amelyek hasznosítása többcélú is lehet. ... A főfolyások mentén ökológiai folyosó alakítható ki.”

A **Nyírség** északi részén vagy más néven a Lónyay-főcsatorna vízgyűjtőjén az 1950-60-as évekre kialakult **vízháztartási egyensúly tehát felborulni látszik**. Ugyanilyen folyamatok figyelhetők meg a Nyírség Hajdú megyei részén (Dél-Nyírség), valamint a Kraszna menti Kelet-Nyírségben is.

3. A Nyírség vízpótlására született tervek/elképzelések rövid tartalmi összefoglalója

Észak-Nyírség

A kedvezőtlen vízháztartási folyamatok javítása érdekében az Országos Vízügyi Főigazgatóság 2020-ban elindította a tervezési folyamatot, mely során elsőként a „Nyírség vízpótlása” című koncepciótanulmány készült el. Ez a tanulmány az Észak-Nyírségre fókuszált, de a javasolt műszaki megoldások kiterjeszthetők a Dél-, illetve a Kelet-Nyírségi területekre is. A koncepciótanulmány a helyzetértékelés és a javaslatok kidolgozása tekintetében is épített a korábbi elemzésekre, megállapításokra.

A kormány 2021 végén új projektként nevesítette a Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program felhívás keretében a „Nyírség Vízgazdálkodásának fejlesztését (vízpótlás, víztározás, helyi vízvisszatartás) célzó projekt előkészítés” című pályázatot. A tervezett fejlesztés leglényegesebb eleme **a felszíni vízkészletek növelése vízáteremtéssel a Tisza folyó vízkészletéből**.

A tervek szerint egy tiszai vízkivételi szivattyútelep épülne Vásárosnamény-Kisvarsány térségében. Ezzel 3,5 m³/s folyamatos vízutánpótlás lenne biztosítható az év nagy részében, melyből 2,0 m³/s az Észak-Nyírségbe, 1,5 m³/s pedig a Kelet- és a Dél-Nyírségbe lenne kiadagolva. A víz eljuttatását a megfelelő helyekre felszín alá telepített, közel 87 km hosszú, zárt csővezetékrendszer kiépítése biztosítaná, 5 közbenső nyomásfokozó szivattyúteleppel. A tervezett létesítmények tehát távlatban mindhárom tájegység vízpótlását biztosítanák. A vízpótlás gazdasági fenntarthatósága érdekében olyan naperómű és ipari akkumulátor rendszer van előírva, mely az üzemeléshez szükséges energiát helyben termeli meg és tárolja.

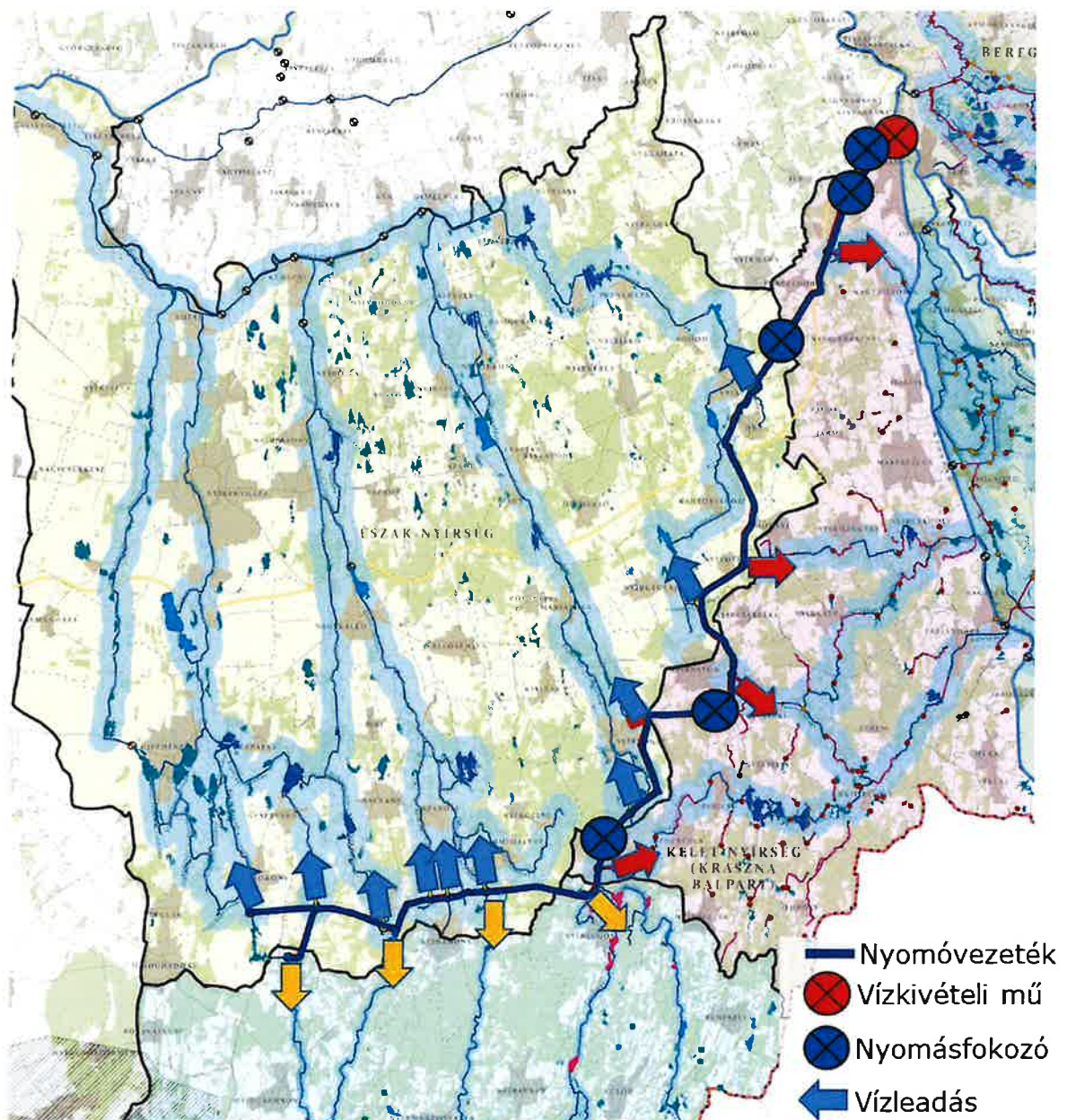
Az Észak-Nyírségben jelenleg összesen 7 állandó tározó található, melyek 12,3 millió m³ ösztérfogattal rendelkeznek. Komplex hasznosításúak, fontos szerepet játszanak a vízkészletgazdálkodásban, a belvízvédelemben és rekreációs szerepük is jelentős. A felszíni lefolyás csökkenésével feltöltésük egyre nehezebb, vannak évek, amikor közülük több is folyamatosan szárazon marad.

A fejlesztést követően a folyamatosan érkező víz, öntözési szezonon kívül betározásra kerülne, melyhez szükség van további, 12 állandó tározó létesítésére, melyek ösztérfogata 10,4 millió m³.

Az állandó tározók mellett 207 területi elárasztásra alkalmas hely lehatárolásra került, melyek korábban, illetve jelenleg is rét legelő művelési ágban lévő vízállásos területek. Az itt visszatartható vízmennyiség 8,5 millió m³, mely a sokévi átlagos éves felszíni lefolyás közel 20 %-a.

140 helyszínrre tervezett vízvisszatartó műtárggyal a helyben keletkezett valamennyi víz a mederben visszatartható. Ezek a vizek talajvízre gyakorolt hatásuk révén kedvezően hatnak a mezőgazdaságra, erdészetre, javítják a terület mikroklímáját, és vadgazdálkodási szempontból is jelentősek. Műtárgyak kialakításával további mintegy 445 ezer m³ vizet tudnánk visszatartani.

Fentiekén túl szükséges a meglévő csatornahálózat, tározók, szivattyútelepek műtárgyak fejlesztése és a monitoring hálózat bővítése.

1. ÁBRA. ÁTTEKINTŐ HELYSZÍNRAJZ A NYÍRSÉG VÍZHÁZTARTÁSÁNAK JAVÍTÁSA ÉRDEKÉBEN ÉPÍTENDŐ NYOMÓVEZETÉKRŐL, SZIVATTYÚTELEPEKRŐL ÉS VÍZLEADÁSOKRŐL

A projektelőkészítés alapján egyértelművé vált, hogy a fejlesztés nagysága, költség és időigénye miatt a vízgazdálkodási célokat csak ütemezve lehet megvalósítani. Első lépcsőben, az „Észak-Nyírség vízgazdálkodásának fejlesztése” projekt keretében az 4. fejezetben részletezett műszaki tartalom kerül megvalósításra. Majd a következő szakaszban valósulhat meg a koncepció lényegi eleme a tiszai vízkivételi mű és a kapcsolódó nyomóvezeték, amely folyamatos vízutánpótlást biztosítana a térségnek, jelentősen mérsékelve az éghajlatváltozás okozta vízhiányt.

Kelet- és Dél-Nyírség

A Kelet-Nyírség és a Dél-Nyírség területére koncepció tanulmány készült, a két terület azonban szorosan összefügg, és kapcsolódik az Észak-Nyírség projekthez, hiszen ugyanazon vízkivételi-mű és nyomóvezeték biztosítaná a vízellátásukat. Ezért a koncepció tanulmányokban meghatározott kapacitások és csatlakozási pontok az Észak-Nyírség projekt tervezésénél figyelembe lettek véve.

A **Kelet-Nyírség** területén állami tulajdonú, vízügyi kezelésű víztározó jelenleg nincs. A tervezett nyomóvezetéken érkező víz tavaszi időszakban történő betározására lenne szükség nagy kapacitású állandó tározókban, a nyári aszályos hónapok gyakran rendkívüli mértékű vízhiányának áthidalására. Az új tározók nem csupán a vízpótló rendszerből tudnának töltődni, hanem a vízhálózatban összegyülekező belvizek megtartására is alkalmasak lesznek. Az állandó tározók kialakítására 6 terület bizonyult alkalmasnak, melyek közül a legnagyobb kapacitású tározótérek a Kelet-Nyírség magasabban fekvő – leginkább vízhiánnyal sújtott – déli területein helyezkednek el. Teljes feltöltésük esetén a Kelet-Nyírségre javasolt 6 tározóban összesen 4,27 millió m³ víz tározása valósulhat meg.

A helyi víz visszatartásra alkalmas területek feltárása több lépésben történt. A részletes vizsgálatok eredményeként 67 helyszín került megjelölésre, melyek összesen több mint 766 ha nagyságú területen, közel 3 millió m³ víz megtartására lesznek alkalmasak.

A tervezési területen 64 helyen, összesen 24 állami tulajdonú, FETIVIZIG kezelésű csatornán, 84 km hosszban került medertározás meghatározásra. Ezekben a mederszakaszokban összesen közel 180 ezer m³ víz tartható helyben. A duzzasztás hatására a csatornák medréből nem lép ki a víz.

A **Dél-Nyírség** területén található már meglévő tározók összkapacitása 13,2 millió m³. A vízkészletek területi, időbeli elosztásához a vízleadási pontoknál 4 új tározó építése javasolt, mintegy 3,1 millió m³ térfogattal. A tározók lehetővé teszik, hogy a vízleadási pontok felváltva, akár szakaszosan üzemelhessenek, kihasználva a nyomóvezeték teljes vízszállító kapacitását.

A tervezési területen 75 olyan víz visszatartási helyszín került kijelölésre, amelyek a vízpótlási útvonalaktól 1000 méteres távolságon belül helyezkednek el, ezeken a helyszíneken így nem csak a helyben keletkező vizek visszatartására nyílik lehetőség, de mesterséges vízpótlásuk is megoldható. További 20 víz visszatartási helyszínen a helyben keletkező, csapadékból származó vizeket lehet visszatartani. Optimális esetben 600 ezer m³ víz tartható vissza ezeken a területeken.

A természetvédelmi és belvízvédelmi célú meglévő víz visszatartásokon kívül a projekt területen további, összesen 42 medertározási helyszín került megvizsgálásra. Ezek a medertározási helyszínek is többségében olyan területek, ahol a terepi adottságok miatt nem kizárólag medertározás, hanem területi elöntés is megvalósulhat.

4. A tervezett fejlesztések előkészítettsége és jelenlegi helyzete

Ahogy arról már részben szó esett, a fejlesztések előkészítettsége kistérségenként eltérő, az alábbiak szerint:

- Észak-Nyírség: Vízügyi engedélyes szintű tervek készültek a vízügyi létesítményekre. A tervezett beruházás környezetvédelmi engedéllyel rendelkezik. Az energiaellátás és irányítástechnika témakörében tanulmánytervek születtek.
- Kelet- és Dél-Nyírség: Konceptió tanulmány készült. Mivel ugyanazon vízkivételi mű és nyomóvezeték biztosítaná a vízellátásukat az Észak-Nyírség tervezésénél született tervek ezen térségek esetén is felhasználhatók.

Mivel az Észak-Nyírség rendelkezik magasabb előkészítettséggel, valamint ezen beruházás I. ütemének végrehajtásáról van kormányhatározat, így a továbbiakban ezen projekt helyzetéről adunk tájékoztatást.

1041/2024. számon a kormány határozatot fogadott el (Magyar Közlöny 2024. évi 24. szám, 1465. oldal, táblázat 7. sora) egyes vízügyi fejlesztések indításáról. A KEHOP Plusz keretében megvalósítandó beruházások prioritási listáján a 7. az „Észak-Nyírség vízgazdálkodásának fejlesztése” című projekt, melynek támogatási összege 22 milliárd Ft. Ez a fejlesztési tétel az Észak Nyírség vízháztartásának javítását célzó fejlesztés I. üteme.

Később, a fejlesztés II. – legnagyobb – ütemében valósulhatna meg a tiszai vízkivételi mű, a 87 km nyomóvezetékkel, az 5 nyomásfokozó szivattyúteleppel, és az energia ellátást biztosító napelemparkkal. A vízleadási pontokat a főfolyásokkal összekötő csatornák mellett a meglévő tározók rekonstrukciója, és 6 új tározó kialakítása is megtörténne, hogy a pótoló vízmennyiség helybentartása biztosítható legyen.

A fejlesztés III. ütemében valósulhatnának meg a fennmaradó új tározók, mederduzzasztók, területi elöntési helyek kialakítása.

Az I. ütemben előkészítésre és megvalósításra olyan műszaki elemek kerültek kiválasztásra, melyek önállóan biztosítják a hatásterületükön a vízháztartási feltételek javítását természetközeli vízmegőrzési megoldások alkalmazásával, helyreáll a meder és a felszín alatti vízkészletek közötti kapcsolat, továbbá a magántulajdonú vízvisszatartással érintett területek bevonásával újfajta szemléletet lehetne meghonosítani.

A tározó kapacitás növelése érdekében a Kállai-főfolyás völgyében, Nyíregyháza-Oros térségében egy új állandó tározó, az Orosi tározó kerül kialakításra.

A csatornahálózatok átalakítása (vízelvezetés csökkentése a vizek szabályozott, károkozásmentes helyben tartásával) érdekében 92 területi vízvisszatartás (elárasztási lehetőség), és 50 medertározás kerül megvalósításra.

A tervezett beavatkozások eredményeképpen létrejövő vízvisszatartási területek egy része jelenleg (a tartós vízhiánynak köszönhetően) fokozatosan degradálódó, csökkenő természetességű vizes élőhelyek, de jelentős részük mezőgazdasági művelésű terület.

A megvalósítandó elemek önmagukban is hozzájárulnak az eredeti célokhoz, de a későbbiekben megvalósuló direkt (Tiszától nyomóvezetékkel biztosított) vízpótlásba is kapcsolhatóak.

A kivitelezés megkezdése előtt elvégzendő előkészítési feladatok az alábbiak:

- a kiválasztott műszaki beavatkozások ismeretében a meglévő környezetvédelmi engedélyek felülvizsgálata, szükség esetén módosítása, esetlegesen új engedélyeztetés lefolytatása, ehhez az esetleges új helyszínek felmérése,

- a kiválasztott műszaki beavatkozások vízjogi engedélyes terveinek aktualizálása, felülvizsgálata a KEHOP Plusz célkitűzéseinek, iránymutatásának megfelelően,
- vízjogi engedélyeztetés lefolytatása,
- kiviteli és tender tervdokumentáció elkészítése,
- az engedélyezéshez és területszerzéshez szükséges további dokumentumok előállítása.

Az előkészítést követő feladatok:

- területszerzések lefolytatása,
- kivitelező kiválasztására irányuló közbeszerzési eljárás lefolytatása, kivitelezés,
- eszközbeszerzésre irányuló közbeszerzési eljárás lefolytatása, eszközök beszerzése.

A 22 milliárd Ft értékű projekt megvalósításának tervezett időszükséglete 56 hónap, a tervezett befejezése 2029 nyara. Az elképzelések szerint a projekt megvalósítása 2025-ben megkezdődhet, amennyiben az Irányító Hatóság pozitív elbírálásban részesíti a benyújtott támogatási kérelmet.

5. Összegzés

A Nyírség hazánk területének mintegy 1/20-át elfoglaló középtája, mely hosszabb ideje vízhiánnyal küzd mind a felszínen, mind a felszín alatt.

Mára az Észak-Nyírségre vonatkozóan, jelentős tervezési munkát követően, elő lettek készítve nagyléptékű vízgazdálkodási fejlesztések. Ezek volumenük miatt csak ütemezve valósíthatók meg. A kormány 1041/2024 sz. határozata alapján 22 milliárd forint összegben a vízvisszatartást szolgáló beavatkozások egy része finanszírozást nyerhet a KEHOP Plusz projekt keretében. A beruházás 2025 és 2029 között valósulhat meg. A vízkivételi mű és a hozzá kapcsolódó nyomóvezeték, továbbá egyéb területi fejlesztések későbbre ütemezettek forrásigényük nagysága miatt.

A Kelet- és Dél-Nyírséget érintő vízháztartást javító elképzelések koncepcionális szinten ki-munkáltak és szorosan kapcsolódnak az Észak-Nyírségben szükséges fejlesztésekhez, különösen a tiszai vízpótlás és a nyomóvezeték megvalósításához.

A tervezett vízügyi beruházások rövid bemutatását követően azonban fontos kiemelni, hogy a legnagyobb víztározó továbbra is a talaj, mely az agrárium kezében van. A táji adottságokhoz és a változó klímához alkalmazkodó mezőgazdálkodással sokat lehet tenni a lehulló csapadék helyben tartására, mely a legtakarékosabb megoldás a vízháztartás javítására. A műszaki beavatkozások megtervezése mellett tehát a földhasználatot szabályzó és támogató rendszer átalakítását is érdemes átgondolni, az új kihívásoknak való megfelelés érdekében.

Nyíregyháza, 2025. június 20.

SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG VÁRMEGYEI KÖZGYŰLÉS
.../2025. (VI.26.)
önkormányzati határozata

a Nyírségi Vízpótlási Program előrehaladásáról, az előző évi források felhasználásáról és a program folytatásáról szóló tájékoztatóról

A Vármegyei Közgyűlés

a Vármegyei Közgyűlés és szervei Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 10/2024. (XI.7.) önkormányzati rendelet 42. §-a alapján a Nyírségi Vízpótlási Program előrehaladásáról, az előző évi források felhasználásáról és a program folytatásáról szóló tájékoztatót megtárgyalta, az abban foglaltakat tudomásul veszi.

A határozatot kapja:

Vármegyei Önkormányzati Hivatal, Helyben

Nyíregyháza, 2025. június 26.